

მსიკა და საშუალო ბიზნესში ინოვაციური მენეჯმენტის განვითარების სისტემა, როგორც ფუნქციონირების ეფექტურობის ამაღლების საშუალები

ნაზი ჭიკაძე, სტუ-ს ასოცირებული პროფესორი
მედეა კურტანიძე, სტუ-ს დოქტორანტი

რეზიუმე

ბიზნესის განვითარება თანამედროვე პირობებში და ეკონომიკის რეფორმირება დაკავშირებულია ინოვაციური განვითარების გზაზე გადასვლასთან. მცირე და საშუალო ბიზნესში ასეთი პრობლემების გადაწყვეტის ერთ-ერთი მთავარი საშუალებაა ინოვაციების წარმოებებში ინტეგრაცია ერთიანი განუყოფელი საინოვაციო-მწარმოებლივი სისტემის შექმნის მიზნით, რომელიც ინოვაციური პროექტების განხორციელებას, შესრულებას და წინსვლას უზრუნველყოფს.

მცირე, საშუალო და მსხვილი ბიზნესის ჩამოყალიბება და განვითარება განიხილება როგორც საბაზრო კანონებით ფუნქციონირებადი ახალი ეკონომიკური სისტემის დამკვიდრების აუცილებელ პირობად. მცირე ბიზნესის ჩამოყალიბებისა და განვითარების შედეგად მიიღწევა ქვეყანაში ახალი სამუშაო ადგილების შექმნა და შრომისუნარიანი მოსახლეობის წარმოების პროცესში დასაქმება.

მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებაში დიდი მნიშვნელობა აქვს არა მარტო წარმოების მენეჯმენტს, არამედ ინოვაციურ მენეჯმენტს, რომელიც უზრუნველყოფს წარმოებათა ინოვაციური განვითარების საშუალებას და ფუნქციონირებას საქართველოს ეკონომიკის ტრანსფორმაციის პირობებში.

Summary

Innovative management development system in a small and medium sized business, as a base of increase of functioning efficiency

Business development in modern conditions and economical reforming is linked with transition on an innovative way of development. In a small and medium sized business, in innovation production one of the main means of solution for such problems is integration to create the united indivisible innovational- manufacturing system, which will guarantee implementation, performance and progress of innovational projects.

Formation and development of a small, medium and large size business is considered as a necessary condition for establishing new economical system functioning according to market law. As a result of small business formation and development, creation of new jobs and employing employable population during the process of production is

achieved.

In development of a small and medium sized business, not only manufacturing management is of a great importance, but innovational business, that ensures development of means of innovational implementation and functioning in terms of Georgian Economical Transformation.

* * * * *

ბიზნესის განვითარება და ეკონომიკის რეფორმირება თანამედროვე პირობებში დაკავშირებულია ინოვაციური მენეჯმენტის განვითარებასთან. ეკონომიკურად განვითარებული ქვეყნების გამოცდილება გვიჩვენებს, რომ გასაღების ბაზრისათვის ბრძოლაში გამარჯვებული გამოდის ის საწარმოო თუ ფირმა, რომელიც თავის საქმიანობას აგებს უპირატესად ინოვაციური მიდგომის საფუძველზე. მცირე და საშუალო ბიზნესში ასეთი პრობლემების გადაწყვეტის ერთ-ერთი მთავარი საშუალებაა ინოვაციების წარმოებებში ინტეგრაცია ერთიანი განუყოფელი საინოვაციო-მწარმოებლივი სისტემის შექმნის მიზნით, რომელიც ინოვაციური პროექტების განხორციელებას და შესრულებას უზრუნველყოფს.

მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარებაში დიდი მნიშვნელობა აქვს არა მარტო წარმოების მენეჯმენტს, არამედ ინოვაციურ მენეჯმენტს, რომელიც უზრუნველყოფს წარმოებათა ინოვაციური განვითარების საშუალებას და ფუნქციონირებას ეკონომიკის ტრანსფორმაციის პირობებში.

მცირე და საშუალო ბიზნესის პოტენციალი შედგება რიგი დამოუკიდებელი სისტემათა კატეგორიებისგან, რომლებიც ურთიერთმოქმედებენ და ქმნიან მოქმედ საწარმოთა საქმიანობის სინერგიულ ეფექტს. მცირე და საშუალო ბიზნესში მენეჯმენტის ეფექტური ინოვაციური სისტემის ფორმირება უნდა უზრუნველყოს ამ საწარმოთა საქმიანობის ეფექტურობის ამაღლებით ინოვაციური პოტენციალის მართვის ეფექტურობის ამაღლების საფუძველზე. ეს ხანგრძლივი და რთული პროცესია, რომელიც მოითხოვს თეორიულ-მეთოდურ და მეცნიერულ-დამტკიცებულ დებულებათა დამუშავებას მცირე ან საშუალო ბიზნესის დონეებზე.

წარმოდგენილი სქემა - მცირე და საშუალო ბიზნესის ინოვაციური მენეჯმენტის სისტემა როგორც ერთიანი მთლიანი სისტემა - განსხვავდება მსგავსი ინოვაციების, ინვეტიციების და წარმოების მართვის სისტემურობის და კომპლექსურობის შემუშავებისაგან. (სურათი 1.1) ინოვაციური მენეჯმენტის განსაზღვრა მცირე და საშუალო ბიზნესზე შესაძლებელია

როგორც ერთიანი პრინციპების, მეთოდების, ნო-
ვაციების და წარმოების მართვის საორგანიზაციო
ფორმები. ინოვაციური მენეჯმენტი ფუნქციონირებს
ინოვაციურ ბიზნესში სტრატეგიული აზროვნების
საფუძველზე.

მცირე და საშუალო ბიზნესში ინოვაციური
მენეჯმენტის სისტიმა

მცირე და საშუალო ბიზნესში ინოვაციური
მენეჯმენტის წრფივი ქვესისტიმა

მცირე და საშუალო ბიზნესში ინოვაციური მენეჯმენტის ფუნქციონალური ქვესისტიმა	მცირე და საშუალო ბიზნესში ინოვაციური მენეჯმენტის უზრუნველყოფის ქვესისტიმა	მცირე და საშუალო ბიზნესში ინოვაციური მენეჯმენტის პროგრამულ-მიზნობრივი ქვესისტიმა
---	---	--

ინოვაციური მენეჯმენტის ადგილი მცირე და საშუალო ბიზნესის საერთო სისტემაში შეიძლება ილუსტრირებული იყოს სქემით, რომელიც წარმოდგენილი 1.2 სურათზე:

მცირე და საშუალო ბიზნესის საერთო მართვის სისტემა

წარმოება-გასაღების საქმიანობის მართვის სისტემა (ოპერატიული მენეჯმენტის სისტემა)	ფინანსური საქმიანობის მართვის სისტემა (ფინანსური მენეჯმენტის სისტემა)	ინვესტიციური საქმიანობის მართვის სისტემა (ინვესტიციონალური სისტემა მართვა)	მცირე და საშუალო ბიზნესის მართვის სისტემა
---	---	--	---

სურათი 1.2 ინოვაციური მენეჯმენტის ადგილი მცირე და საშუალო ბიზნესის მართვის საერთო სისტემაში და მისი ურთიერთკავშირი სხვა ძირითად ფუნქციონალურ სისტემებთან

უცხოური გამოცდილების ანალიზი გაკეთებისას, აუცილებელია აღინიშნოს, რომ ყველაზე მდგრადი სამეურნეო სისტემის სტრატეგია და ტაქტიკა განპირობებულია მისწრაფებებით რომ გადავიდნენ ინოვაციური ტიპის განვითარებაზე. აქ ვლინდება მათ მიერ განუწყვეტილად სამეცნიერო-ტექნოლოგიურ ინოვაციების კომპლექსურად გამოყენება, როგორც საწარმოთა მიმდინარე და პერსპექტიული იდეების ფუნქციონირების ერთობლიობა.

დღესდღეობით ახალი ეკონომიკის პირობებში ინოვაციური პროექტების 30% მოდის წარმოებაზე.

ინოვაციური და წარმოებითი მენეჯმენტის ინტეგრაციის პრობლემა - ეს არის ბაზრის პრობლემა: მოძიების და ფორმირების, მეცნიერების და წარმოების, წარმოების ინტეგრაციის, ინვესტირების და ინვესტიციების და აგრეთვე მეცნიერების და ტექნიკის განვითარება მცირე და საშუალო ბიზნესის ინოვაციური განვითარების მიზნით.

ინოვაციური პროექტი, რომელიც ეფექტურია ერთი მცირე ბიზნესისთვის, შეიძლება არაეფექტური აღმოჩნდეს მეორესთვის ობიექტური და სუბიექტური მიზეზებით: ტერიტორიული მდგომარეობა, პერსონალის კომპეტენტურობის დონე და სხვა გარემოებათა გამო. აღნიშნული ფაქტორებიდან ბევრის შეფასება ხარისხობრივად რთულია, რამოდენიმე შემთხვევაში შეუძლებელიც, მაგრამ ზუსტად მათ აქვთ გადამწყვეტი გავლენა ინოვაციური საქმიანობის ეფექტურ დასასრულზე. ამიტომ ჩნდება იმის აუცილებლობა, რომ გამოვიყენოთ რესურსული პოტენციური მიდგომა მცირე და საშუალო საწარმოთა აქტივობის ასამაღლებლად, რადგან ის იძლევა შესაძლებლობას დავაფიქსიროთ რომელიმე სისტემა, რომელიც განსაზღვრავს მოცემულ საწარმოში ინოვაციური განვითარების მაჩვენებლებს. ეს მიდგომა ასევე საშუალებას გვაძლევს განვსაზღვროთ და გავანალიზოთ მცირე და საშუალო ბიზნესის შესაძლებლობები მაჩვენებლები, რომლებიც განისაზღვრებიან რესურსულ-პოტენციალური მიდგომის საფუძველზე, განსხვავდებიან თავიანთი თავისებურებებით და დარგობრივი კუთვნილებით. ამიტომ მაჩვენებელთა უნივერსალური სისტემის შედგენა შეუძლებელია, მაგრამ შეიძლება გამოვყოთ რიგი ფაქტორებისა, რომლებსაც აქვთ ურთიერთობა მცირე და საშუალო ბიზნესის უმრავლესობასთან. ისინი ახორციელებენ ინოვაციურ საქმიანობას და შემდეგ აერთიანებენ მათ ჯგუფებში რომელთა შორისაა: კორპორატიული, მარკეტინგული, სამეცნიერო-ტექნიკური, წარმოებითი, ფინანსური, ეკოლოგიური საკადრო ასპექტები მოცემულ საწარმოთა ინოვაციური შესაძლებლობების კვლევისათვის. თითოეული საწარმოს შეუძლია გამოიყენოს ის მაჩვენებლები, რომლებსაც თვლის თავისთვის მნიშვნელოვანად და არსებითად ინოვაციური პროექტების სრულყოფის, შესაძლებლობების და ტენდენციების თვალსაზრისით.

ინოვაციური აქტივობების ამაღლების ეფექტურობა აირეკლავს მათი ეკონომიკური მოქმედებების შედეგიანობას, რომლებიც მიმართულია ინოვაციური პროცესის სრულყოფაზე და მრეწველობის ინოვაციური პოტენციალის ზრდაზე. მისი ეკონომიკური აზრი იმაში მდგომარეობს, რომ გამოარკვიოს რა ფასად მიიღო მოცემული შედეგი. მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარების მართვის ეფექტურობა - ეს არის შედარებითი მაჩვენებელი, რომელიც გაზომავს მიღებულ ეფექტს და დანახარჯს (ხარჯვითი მიდგომა) ან რესურსებით(რესურსული მიდგომა), რომლებიც გამოიყენება ამ ეფექტის მისაღწევად ინოვაციური პროცესების სრულყოფისათვის მცირე და საშუალო ბიზნესში.

აღსანიშნავია, რომ უნივერსალური მაჩვენებელი, რომელიც ახასიათებს მცირე და საშუალო ბიზნესს ინოვაციური ეფექტურობის ამაღლებისათვის არ არსებობს. ეფექტურობის შეფასებისათვის მიზანშეწონილია მაჩვენებელთა სისტემის გამოყენება, განზოგადებული და კერძო მაჩვენებლების ჩათვლით, რომელიც ახასიათებს ინოვაციური საქმიანობის შედეგებს და ინოვაციური პროცესების სრულყოფას მცირე და საშუალო ბიზნესში. ასეთი მიდგომა საშუალებას გვაძლევს გამოვარკვიოთ არამართო რა ფასით მივიღეთ მოცემული შედეგი, არამედ გავაწვინეთ ის გზები რომლებიც ხელს უწყობენ ინოვაციური საქმიანობის ეფექტურობის ამაღლებას. ცხადია, რომ თითოეული მცირე ან საშუალო ბიზნესი ამ პრობლემას ხსნის. ამასთან ერთად არსებობენ ეფექტურობის ამაღლების საერთო რეზერვები, რომლებსაც განპირობებულია მცირე ბიზნესის საქმიანობის ინოვაციური და ინვესტიციების სპეციფიკით. ერთ-ერთი რეზერვია პროდუქციის ხარისხის და მომსახურების უწყვეტი გაუმჯობესება. ხარისხის ქვეშ იგულისხმება ობიექტურად არსებული მახასიათებლების, საქონლის და მომსახურების ისეთი განზოგადება, რომელიც დააკმაყოფილებს მყიდველის მოთხოვნებს. რაც შეეხება მცირე და საშუალო საწარმოთა პროდუქციას ამ ერთობაში შედის ისეთი თვისებები, როგორიცაა ტექნოლოგიურობა, იმედიანობა, ეკონომიურობა, ესთეტიკური თვისებები, უსაფრთხოება და ეკოლოგიურობა.

ძირითადი სისტემის მაგვარი ინოვაციური პროექტების მართვის ელემენტია საორგანიზაციო-ეკონომიკური მექანიზმი, რომელიც შეიძლება განვსაზღვროთ როგორც მიზანმიმართული პროცესი ინოვაციური პროცესის კერძო ამოცანათა გადანაცვებისათვის მდგრადი მეთოდების, ნორმების წესების გაფორმების და რეგულირების საფუძველზე.

მმართველობითი ზემოქმედების რეალიზაცია ხორციელდება საორგანიზაციო-ეკონომიკური მექანიზმის მეშვეობით, რომლის საფუძველია მიმდინარე ფუნქციონირების და განვითარების ელემენტები. პირველნი დაკავშირებული არიან “შიგა ეფექტურობის” უზრუნველყოფაზე ანუ მისი ელემენტების ისეთ ურთიერთმოქმედებაზე, რომლებიც უფლებას აძლევს რეალიზება მისცეს საორგანიზაციო მიზნებს მოცემულ დონეზე. მეორენი მიმართულნი არიან „ გარედან ეფექტურობის“ მიღწევაზე. ბუნებრივია, რომ მექანიზმი, რომელიც ორიენტირებულია ფუნქციონირებელ მიმდინარეობაზე, ნაკლებად სტაბილურია, რადგან ადაპტაცია ყოველთვის გვთავაზობს რეაქციას ზემოქმედების ახალ უნიკალურ გარემოცვაზე.

თვისობრივად ინოვაციური მენეჯმენტის საწარმოთა სტრატეგიული პარამეტრებიდან გამოდის შემდეგი ცვლადი: მოთხოვნილებები, რომლებიც დააკმაყოფილებს გამოსაშვები პროდუქციის ხასიათს და ტიპს; ტექნოლოგიები - მათი დახმარებით ხდება ამ მოთხოვნათა დაკმაყოფილება: რესურსები, რომლებიც მოძიებულნი არიან ინოვაციური საქმიანო-

ბის უზრუნველსაყოფად. ჩამოთვლილ ფაქტორებს აქვთა უშუალო შეხება პროცესის აღდგენის სვლისაკენ და განსაზღვრავს ინოვაციური პროექტების სტრატეგიულ რეაქციას მართვის სისტემაზე გარემოს მდგომარეობის ხარისხობრივ ცვლილებებზე. მათი დროული და ოპტიმალური კომბინირების ხარჯზე მცირე და საშუალო საწარმოები ცდილობენ მიაღწიონ კონკურენტულ უპირატესობას. სხვადასხვა პარამეტრების გავლენის დონე კონკურენტულ უპირატესობის მიღწევებზე არაერთმნიშვნელოვანია (და შეიცვალა სამრეწველო განვითარების პროცესში მთლიანად) სარესურსო ფაქტორი უფრო ტრადიციულია რადგან დაკავშირებულია კაპიტალის ბრუნვის სვლასთან. ძირითადი კონკურენტული უპირატესობა, რომლსაც ის უზრუნველყოფს - წარმოების მასშტაბის ეფექტია.

თავდაპირველად მისი გავლენა იყო ძალიან მნიშვნელოვანი და დღემდე ჭარბობს სახალხო მეურნეობის რამოდენიმე ძველ დარგში. ტექნოლოგიური ფაქტორი განპირობებულია მეცნიერულ-ტექნოლოგიური პროგრესის გავლენით. იგი მიმართულია მომხმარებლისთვის ოპტიმალური ტექნიკურ-ეკონომიურ დახასიათების მიღწევით გამოშვებული პროდუქციასა და მომსახურებაზე. მეცნიერულ-ტექნოლოგიური პროგრესის ტემპების ზრდასთან ერთად ის თანდათან გახდა განმსაზღვრელი კონკურენტული უპირატესობის მოპოვებაში. მისი მნიშვნელობის გაზრდა გამოწვეული თანამედროვე ინფორმაციული ტექნოლოგიების და ავტომატიზაციის საშუალებათა გაზრდით, რომლებიც უფლებას აძლევს საწარმოებს თავისდროზე რეაგირება მოახდინოს მოთხოვნათა დინამიკის გაძლიერებაზე.

არაფერს ვამბობთ უკვე ახალი პროდუქტების და ტექნოლოგიების ჩანერგვაზე, როდესაც ჩნდება აუცილებლობა მოწყობილობის დაყენებაში, რომელნიც ხარისხობრივად განსხვავდებიან ადრე ათვისებული სხვა მასალებისგან, პერსონალის, სწავლის, სხვა საორგანიზაციო გადანაცვლებათა ძიებისგან. ამიტომ უმნიშვნელოვანესი მოთხოვნები ინოვაციური პროექტების სისტემის მართვის ფორმირებისთვის არიან: კომპლექსურობა და სისტემურობა, რომლებმაც უნდა უზრუნველყონ პირველ რიგში პროცესთა განვითარების არანინააღმდეგობრივი პროცესების განვითარება, მეორე - ყველა მონაწილეთა მოქმედებათა კოორდინირებულობა, მესამე მიღებული შედეგების ადეკვატურობა საწარმოთა ახალი პირობების ფუნქციონირებაზე.

დასახელებული მოთხოვნების რეალიზაცია იქნება სრული მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ცალკეული ქვესისტემის გაუმჯობესება მიმდინარეობს არა ერთმანეთისგან იზოლირებულად, არამედ პროექტირების საერთო პროცესის ჩარჩოებში და ორგანიზებული ღონისძიებათა ჩანერგვით და მთლიანი საერთო-ეკონომიკური ეფექტის მიღწევით.

ამ შემთხვევაში ძირითადი სტრატეგიული რესურსი ხდება პერსონალი. შიგა გარემოს პოტენციალის მაქსიმალურ გამოყენებას შეუძლია გადაფაროს გარ-

დაუვალი შეზღუდვები ფინანსურ და მატერიალურ რესურსებში. როგორც წესი პატარა წარმოების საწარმოს პერსონალი რომელმაც მოიპოვა გარკვეული საბაზრო პოზიციები საშუალო სისწრაფის პერსპექტივაში, ხასიათდება კომპეტენციების მდგრადი შეჩვევით. ამავდროულად ბიზნესის ორგანიზაციის ტექნოლოგიები ასეთ წარმოებაში არასაკმარისადაა დამუშავებული, რაც შეიძლება ვნახოთ არაკორდინირებული სტრატეგიული მიზნების მიღწევისათვის ორგანიზაციულ სტრუქტურაში, ძირითადი პროცესების არასრული რეგლამენტაციით. ამ შემთხვევაში უფრო მეტად საშიშია ძირითადად სუსტად განვითარებული ან მოტივაციის სისტემის არ მქონე პერსონალი. თუ მატერიალური სტიმულირების შესაძლებლობის უფრო ხშირად რეალიზება ხდება დამაკმაყოფილებლად, მაშინ არამატერიალური მოტივაციის პოტენციალი შეიძლება პრაქტიკულად არ იყოს გამოყენებული.

ამრიგად, ინოვაციური მენეჯმენტის ორგანიზაციულ-ეკონომიკური სისტემის დონეზე აუცილებელია ერთიანი კონცეპტუალური მიდგომა, რომელიც ახალი ან გაუმჯობესებული პროდუქციის ხარჯზე უზრუნველყოფს ბაზარზე წარმატებით წინსვლას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Аньшина В.М., Дагаев А.А. Инновационный менеджмент : Концепции многоуровневых стратегий и механизмы инновационного развития : Учеб.пособие, 2-е изд.,перераб. и доп. М.: Дело, 2006.- 272с.
2. Баранчеев В.П. Управление знаниями в инновационной сфере. М.:Благовест-В, 2007.-152 с.
- 3.Веснин В.Р. Менеджмент в схемах и определениях. М.: Проспект, ТкВелби, 2008.-150 с.
- 4.Гончаренко Л.П. Менеджмент инвестиций и инноваций. М.: КноРус, 2009.268с.
5. www.geostat.ge